

APPENDIX HANDREIKING MONITORING EN CONTRACTUELE BORGING MVI

**Begrippen en samenvattingen
van belangrijke bronnen**

BEGRIPPEN EN SAMENVATTINGEN VAN BELANGRIJKE BRONNEN

Dit document is een losse bijlage bij de Handreiking monitoring en contractuele borging MVI.

Deze bijlage bevat drie onderdelen:

1. Een uitgebreide lijst met begrippen die relevant zijn voor MVI monitoring en contractuele borging.
2. Korte samenvattingen voor de belangrijkste rapporten die zijn gebruikt voor de handreiking.
3. Literatuurlijst

1 LIJST MET BEGRIPPEN EN DEFINITIES

In dit hoofdstuk presenteren we een uitgebreide lijst met begrippen en definities, die relevant zijn voor MVI monitoring en contractuele borging. De hier genoemde omschrijvingen van de begrippen en definities zijn voorbeelden. Ze kunnen de basis vormen om het gesprek aan te gaan om te komen tot specifieke definities die in de specifieke situatie van toepassing zijn.

Biobased materiaal

Materiaal van biologische oorsprong, exclusief materiaal uit geologische afzetting of fossiele materialen. De snelheid van aanvulling moet gelijk zijn aan of groter dan die van de consumptie.

De biomassa kan direct toepasbaar zijn of gebruikt worden in een (chemisch) proces voor de productie van biobased materialen of producten. Deze definitie van biomassa sluit aan bij de transitieagenda biomassa en voedsel: "Biomassa is geen enkelvoudige grondstof, maar een verzamelnaam voor een scala aan landbouwgewassen, hout, grassen, gewassen die in het water geteeld worden zoals algen en wieren en reststromen die in de keten van oogst tot en met consumptie en eindverwerking ontstaan. Ook producten gewonnen uit dierlijk restmateriaal rekenen we tot biomassa" (Rijksoverheid, 2018, p.4)

Natuurlijke materialen mogen alleen onder de volgende voorwaarden worden meegeteld als hernieuwbaar:

- Hout dat voldoet aan de "Dutch Procurement Criteria for Timber" ten aanzien van duurzaam bosbeheer en de handelsketen, zie MVI criterium '(verwerkt) hout dient aan duurzaamheidseisen te voldoen' in de [MVI-criteriatool](#).
- Overige natuurlijke materialen: hernieuwbaar binnen 100 jaar (volgens NEN-ISO NTA 8195 (NEN-ISO, 2020))

Carbon footprint / CO₂ voetafdruk

Zie 'klimaatimpact'.

Circulair bouwen

Circulair bouwen betekent het ontwikkelen, gebruiken en hergebruiken van gebouwen, gebieden en infrastructuur, zonder natuurlijke hulpbronnen onnodig uit te putten, de leefomgeving te vervuilen en ecosystemen aan te tasten.

Bron: Rijksoverheid (2018) & Platform CB'23 (2020a)

Circulaire economie

In de circulaire economie worden producten, onderdelen en grondstoffen na het einde van de gebruiksduur - liefst zo hoogwaardig mogelijk - teruggebracht in de keten.

In de circulaire economie bestaat geen afval. Verspilling van grondstoffen wordt voorkomen door producten en materialen beter en hoogwaardiger herbruikbaar te maken. Hierdoor zijn de milieu-impacts van de circulaire economie lager dan van de lineaire economie.

Bron: PIANOo (2020) & Platform CB'23 (2020a)

Circulair inkopen

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI), met een focus op circulariteit. Dit omvat inkoop waarbij de inkoopende partij met afspraken en/of financiële prikkels borgt dat diens inkoop zo circulair mogelijk is. Dit betekent dat de leveringen, diensten of werken die ingekocht of afgenomen worden circulair ontworpen zijn en producten, onderdelen en/of materialen aan het einde van de levens- of gebruiksduur weer optimaal in een nieuwe cyclus worden ingezet. Cruciaal hierbij is dat waardevernietiging zoveel mogelijk moet worden voorkomen.

Bron: PIANOo (2021a) & Aanbestedingscafé (2021), Copper8 (2018) & Platform CB'23 (2020a)

Circulair ontwerp

Ontwerp van producten of diensten waarbij tijdens het ontwerpproces rekening is gehouden met het bruikbaar houden van de toegepaste grondstoffen. Bijvoorbeeld producten die gemakkelijk te repareren zijn, waarvan onderdelen gemakkelijk hergebruikt kunnen worden en/of waarvan de materialen gemakkelijk gerecycled kunnen worden.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Circulaire strategie

Activiteit die wordt uitgevoerd met de intentie om bij te dragen aan een circulaire economie.

Voorbeelden van circulaire strategieën zijn:

- Levensduurverlenging;
- Het vergroten van adaptief vermogen;
- R-principes: Refuse, Reduce, Reuse, Repair, Refurbish, Remanufacture, Repurpose, Recycle, Recover.

Bron: Platform CB'23 (2020a)

Circulariteit

Het verzamelen en opnieuw benutten van materialen, onderdelen en producten. Met circulariteit wordt afval voorkomen en wordt het gebruik van primair materiaal en milieu-impacts geminimaliseerd.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Closed-loop materialen

Materialen voor recycling of hergebruik die afkomstig zijn uit dezelfde sector als waar deze materialen worden ingezet. Bijvoorbeeld PET afkomstig uit PET-flessen dat ingezet wordt als gerecycled materiaal voor de productie van nieuwe PET-flessen.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Duurzaamheid

Met duurzaamheid komen huidige ontwikkelingen tegemoet aan de levensbehoeften van de huidige generatie, zonder die van de toekomstige generaties tekort te doen. Het gaat hierbij om economische, sociale en leefomgevingsbehoeften. Voorbeelden zijn een schoon milieu, biodiversiteit in de natuur, een hoogopgeleide en gezonde bevolking, goed werkende sociale netwerken en maatschappelijk vertrouwen.

Bron: CBS (2021) & Platform CB'23 (2020a)

Duurzaam inkopen

Zie 'Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)'.

Effectindicator

Indicator gerelateerd aan significante economische, milieu- en maatschappelijke effecten die positief/negatief, feitelijk/mogelijk, direct/indirect, korte termijn/lange termijn, bedoeld/onbedoeld zijn. Een indicator wordt ook wel KPI genoemd, wat staat voor key performance indicator, vrij vertaald: belangrijke prestatie indicator.

Bron: NEN-ISO 20400 (2017)

Effectmonitoring

Monitoring van significante economische, milieu- en maatschappelijke effecten die positief/negatief, feitelijk/mogelijk, direct/indirect, korte termijn/lange termijn, bedoeld/onbedoeld zijn.

Bron: NEN-ISO 20400 (2017)

Eisen

Eisen zijn, net als gunningscriteria, voorwaarden ter beoordeling van de geschiktheid van de inschrijving. Een eis is een ondergrens, waaraan partijen moeten voldoen (voldoet of voldoet niet).

Bron: Wegwijzer Circulair Inkopen (2020)

Energieneutraal

Een dienst, gebouw of woning die op jaarbasis per saldo een totaal energieverbruik heeft van precies nul kWh, uitgaande van standaard klimaatcondities zoals die gelden in Nederland. Energieneutraal kan bereikt worden door hernieuwbare energie op te wekken.

Bron: RVO (2021)

Gerecycled (of secundair) materiaal

Gerecycled materiaal is verkregen via opwerking van afvalmateriaal. Dit kan een afvalstroom in een productieproces zijn (zie 'pre-consumer materiaal') of afkomstig van producten die al een eerdere gebruiksfunctie hebben vervuld, zoals consumentenafval (zie 'post-consumer materiaal').

Het gaat om materiaal afkomstig uit eerder gebruik of uit reststromen en dat primaire materialen vervangt.

Het materiaal kan afkomstig zijn van zowel soortgelijke als andersoortige producten dan het doelproduct.

Kenmerkend voor recycling is dat het materiaal gescheiden wordt tot een zo zuiver mogelijke grondstof en aan het begin van een productieproces wordt heringevoerd.

Op voorhand van het recyclingproces is doorgaans niet bekend in welk eindproduct het materiaal terecht komt.

Doorgaans is een bewerking nodig om de materialen opnieuw in te kunnen zetten in de oorspronkelijke of andere toepassing.

'Recyclen' is het terugwinnen van materialen en grondstoffen uit afgedankte producten en het opnieuw inzetten hiervan voor het maken van producten.

Bron: MVI-criteria (Rijksoverheid, 2021a), NEN-ISO NTA 8195 (2020), Nationale Milieudatabase (2021) & Platform CB'23 (2020a)

Gunningscriteria

Gunningscriteria zijn, net als eisen, voorwaarden ter beoordeling van de geschiktheid van de inschrijving. Een gunningscriterium is een beoordelingsmethodiek waarbij partijen de mogelijkheid hebben zich te onderscheiden (goed, beter, best), waar een eis een ondergrens is waaraan partijen moeten voldoen (voldoet of voldoet niet). Gunningscriteria zijn daarmee flexibeler dan eisen.

Bron: Wegwijzer Circulair Inkopen (2020) & Ensie (2020)

GWW / infra

De grond-, weg- en waterbouwsector (GWW-sector of infrasector) omvat een groot aantal disciplines zoals de bouw van dijken, bruggen, kanalen, grondwerk, baggerwerken, waterbouw en wegebouw. Voor de GWW-sector is de overheid verreweg de belangrijkste opdrachtgever.

Bron: PIANOo (2021b)

Herfabriceren

Zie 'reviseren'.

Hergebruiken

Zie 'hergebruikte producten of onderdelen'

Hergebruikte producten of onderdelen

Producten of onderdelen die al in gebruik zijn geweest in dezelfde, oorspronkelijke vorm nogmaals gebruiken voor hetzelfde doel als waarvoor zij in eerste instantie bedoeld waren. Ook het reviseren (refurbishen, herfabriceren, opknappen) van een bestaand product, door gebruik te maken van productonderdelen van afgedankte producten, componenten en materialen met een vergelijkbare functie, wordt gezien als 'hergebruik'.

Hergebruik is vergelijkbaar met repareren, maar verschilt licht. Repareren omvat correctief of preventief onderhoud aan een product tijdens de gebruiksfase.

Gerecyclede materialen vallen niet onder hergebruik, aangezien deze via een omvormproces zijn verkregen; bij recycling wordt de oorspronkelijke vorm van het product niet behouden.

Bron: MVI-criteria (Rijksoverheid, 2021a) & MIV-criteria Geschiktheidseisen en selectiecriteria (Rijksoverheid, 2021b) & RVO (2020) & Nationale Milieudatabase (2021)

Hernieuwbare energie

Energie uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen.

Hieronder valt onder andere wind, zon, aerothermische energie, geothermische energie, hydrothermische energie, getijde-energie, waterkracht, biomassa, stortgas, gas van rioolzuiveringsinstallaties en biogassen.

Bron: Nationale Milieudatabase (2021)

Hernieuwbaar materiaal

Zie biobased materiaal.

Hotspotanalyse

Met een hotspotanalyse (ook wel genoemd: materialiteitsanalyse, meest materiële analyse, 80/20 studie) worden de meest impactvolle productcategorieën en thema's binnen een organisatie of een project geïdentificeerd. Een hotspotanalyse kan worden uitgevoerd op basis van een nulmeting, waarbij de

uitkomsten van de nulmeting worden geanalyseerd en beoordeeld. Daarnaast kan bij een hotspotanalyse ook gekeken worden naar zichtbaarheid van thema's en productgroepen met een grote zichtbaarheid en/of een hoog handelingsperspectief.

Zo kan bijvoorbeeld binnen het MVI thema klimaat op basis van de nulmeting van de jaarlijkse CO₂-uitstoot van de organisatie worden vastgesteld welke productgroepen het meest bijdragen aan deze uitstoot.

Indicator

Meeteenheid van de conditie of status van bedrijfsactiviteiten, management of condities. Zie ook "Procesindicator" en "Effectindicator".

Bron: NEN-ISO 14031:2013 (2013)

Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)

Verouderde term voor ketenverantwoordelijkheid. Zie "ketenverantwoordelijkheid".

Ketenverantwoordelijkheid

Ketenverantwoordelijkheid draagt bij aan het uitbannen van sociale misstanden in de inkoopketen, zoals kinderarbeid, hongerlonen en onmenselijke werkomstandigheden. Met ketenverantwoordelijkheid eisen overheden dat leveranciers actie ondernemen om risico's voor de arbeidsnormen en mensenrechten in de keten te verkleinen. Daarmee zorgt ketenverantwoordelijkheid voor het veiligstellen van internationale arbeidsnormen en mensenrechten.

Bron: PIANOo

Klimaatimpact / Klimaatverandering

Milieueffect veroorzaakt door de uitstoot van broeikasgassen, uitgedrukt in kg CO₂-eq.

Bron: Nationale Milieudatabase (2021)

Klimaatneutraal

Klimaatneutraal wil zeggen dat bepaalde activiteiten (al dan niet binnen een bepaald gebied of op een bepaalde plek) geen positief of negatief effect hebben op het klimaat. Het begrip 'klimaatneutraal' wordt vooral gebruikt om aan te geven dat bepaalde activiteiten geen negatief effect hebben op het klimaat, waarmee men wil zeggen: geen emissie van CO₂ en andere broeikasgassen.

Bron: RVO (2021)

Levenscyclus

Opeenvolgende en met elkaar verbonden stadia van een product- of dienstensysteem. Vanaf het verkrijgen van grondstoffen, productie en distributie tot en met afvalverwerking.

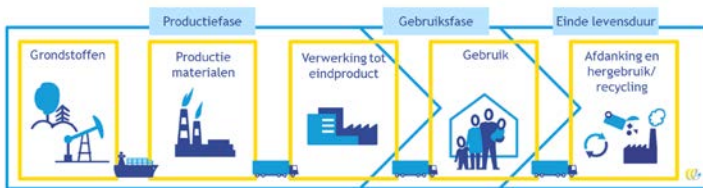
Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Levenscyclusanalyse (LCA)

Het vaststellen en evalueren van inkomende en uitgaande materiaalstromen en de potentiële milieu-impacts van een product- of dienstensysteem gedurende diens levenscyclus.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020) & Nationale Milieudatabase (2021)

Met een levenscyclusanalyse (LCA) kun je de effecten in de gehele productieketen onderzoeken, van grondstoffenextractie tot gebruik en sloop. Ook kun je ervoor kiezen om een LCA alleen uit te voeren voor de productiefase, zonder gebruik en sloop.

Bron: CE Delft

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI)

Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI), ook wel duurzaam inkopen, betekent dat bij de inkoop, behalve aandacht voor de prijs van de producten, diensten of werken, zoveel mogelijk gestreefd wordt naar positieve effecten van de inkoop op milieu, maatschappelijke/ sociale en economische aspecten, gedurende de hele levenscyclus en in de toeleveringsketen.

MVI is een effectief instrument om CO₂-uitstoot, milieu-impact en grondstoffengebruik te helpen reduceren, om een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren en om misstanden voor mens en milieu aan te pakken in internationale ketens.

Onder maatschappelijke doelen verstaan we de volgende MVI thema's:

- Het tegengaan van klimaatverandering
- Het stimuleren van een circulaire economie
- Het tegengaan van milieuverontreiniging, zoals stikstofuitstoot, luchtverontreiniging, gebruik van schadelijke stoffen en pesticiden, mede ter bescherming van de biodiversiteit. Ook het tegengaan van voedselverspilling en het verminderen van watergebruik en energiegebruik vallen hieronder
- Het stimuleren van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven
- Het stimuleren van arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (social return) in lijn met het streven naar een diverse en inclusieve samenleving

- Het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven (internationale sociale voorwaarden, ISV)

Bron: NEN-ISO 20400 (2017) & Rijksoverheid (2020b) & PIANOO (Iopend)

Milieueffect

Een verandering van het milieu als gevolg van uitstoot of extractie van stoffen. Een voorbeeld is het broeikaseffect als gevolg van de uitstoot van CO₂.

Milieu-impactcategorie

Categorie van een specifiek milieueffect, zoals klimaatverandering als gevolg van het broeikaseffect. In een milieu-impactcategorie worden alle emissies die geassocieerd zijn met eenzelfde milieueffect gewogen tot één milieu-indicator, zoals kg CO₂-eq voor klimaatverandering.

Bron: Nationale Milieudatabase (2021)

Milieukostenindicator (MKI)

Weging en aggregatie van 19 milieu-impactcategorieën tot één integraal getal: de milieukosten in euro's ofwel de MKI waarde. De milieukosten worden ook wel schaduwkosten genoemd.

Bron: Nationale Milieudatabase (2021)

MVI-criteria

Zie 'gunningscriteria', met de focus op maatschappelijk verantwoord inkopen. In de volksmond wordt met het begrip 'MVI-criteria' zowel de eisen als de gunningscriteria op het gebied van MVI bedoeld.

Niet-hernieuwbaar materiaal

Materiaal dat niet binnen honderd jaar worden vernieuwd of aangevuld vanuit de ecologische cyclus of via landbouwprocessen. Onder andere mineralen, metalen en fossiele brandstoffen.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Nulmeting

Met een nulmeting wordt de situatie vastgesteld van een referentiepunt. De nulmeting brengt per thema en of per productgroep in kaart wat de huidige situatie is. Een nulmeting is een objectieve meting die zowel met effect- als op procesindicatoren kan worden uitgevoerd. Een nulmeting kan met exacte data worden uitgevoerd of worden ingeschat, bijvoorbeeld op basis van spend data. Zo kan bijvoorbeeld binnen het MVI thema klimaat worden berekend wat de huidige jaarlijkse CO₂-uitstoot van een organisatie is. Dit creëert een referentie waartegen doelstellingen kunnen worden afgezet. Op basis van een nulmeting kan een hotspotanalyse worden uitgevoerd. Onderhouden

Het functioneel en in goede staat houden van producten en materialen. Voor correctief onderhoud, zie ‘repareren’.

Bron: MVI-criteria (2021a)

Open-loop-materialen

Materialen voor recycling of hergebruik die afkomstig zijn uit een andere sector dan waar deze materialen worden ingezet. Bijvoorbeeld PET afkomstig uit PET-flessen dat ingezet wordt als gerecycled materiaal in de textielindustrie.

Bron: MVI-criteria (2021b) & NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Post-consumer materiaal

Materiaal dat door de eindgebruiker(s) voor onbepaalde tijd voor het beoogde doel is gebruikt en afgedankt.

Bron: MVI-criteria (2021b) & NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Pre-consumer materiaal

Materiaal dat afkomstig is van afval gegenereerd tijdens het productieproces, en niet is gebruikt door de consument. Er is onderscheid tussen post-productie materiaal en productieafval.

Post-productie materialen zijn afkomstig van volledig afgewerkte producten die niet gebruikt zijn. Hiertoe behoren onder andere overproducties, foutieve producties (klantklachten) en ongewenste producten.

Productieafval omvat materialen die afkomstig zijn van onvermijdelijk afval tijdens productie. Uitgesloten zijn materialen die bij de productie van producten in hetzelfde productieproces waaruit ze afkomstig zijn, (kunnen) worden hergebruikt met een minimale inspanning.

Deze materialen zijn niet gedegrademd en worden niet beschouwd als afval.

Bron: MVI-criteria (2021b) & NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Primair materiaal

Materiaal dat is geproduceerd door de aarde en die door mensen wordt gebruikt voor de productie van producten. Ook wel ruwe grondstof.

Bron: Nationale Milieudatabase (2021) & Platform CB'23, (2020a)

Procesindicator

Indicator gerelateerd aan het meten en monitoren van vorderingen met betrekking tot het waarmaken van beleid van de organisatie, het bereiken van doelstellingen en doelen, enz. Een indicator wordt ook wel KPI genoemd, wat staat voor key performance indicator, vrij vertaald: belangrijke prestatie indicator.

Bron: NEN-ISO 20400 (2017)

Procesmonitoring

Monitoren van vorderingen met betrekking tot het waarmaken van beleid van de organisatie, het bereiken

van doelstellingen en doelen, enz. Met procesmonitoring wordt aangetoond in hoeverre met MVI proces goed is ingericht. Procesmonitoring wordt door sommige organisaties ook wel ‘inputmonitoring’ genoemd.

Bron: NEN-ISO 20400 (2017)

Recyclebaar

Product/onderdeel/materiaal dat na het afdanken door de eindgebruiker kan worden teruggewonnen en opnieuw kan worden ingezet.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Recyclen

Zie ‘gerecycled materiaal’

Repareren

Het toepassen van preventief of correctief onderhoud tijdens de gebruiksfase van een product, waardoor het product langer kan worden gebruikt. Ook wel ‘correctief onderhoud’ genoemd.

Bron: MVI-criteria (2021a) & MVI-criteria (2021b) & NEN-ISO NTA 8195 (2020) & Platform CB'23 (2020a)

Reviseren (Engels: refurbish)

Verbeteren van een bestaand product, door gebruik te maken van productonderdelen van afgedankte producten, componenten en materialen met een vergelijkbare functie. Het gaat om het functioneel en/of esthetisch aanpassen van het complete product naar originele of opgewaardeerde staat.

Reviseren is vergelijkbaar met repareren, opknappen en hergebruiken, maar verschilt licht. Repareren omvat correctief of preventief onderhoud aan een product tijdens de gebruiksfase. Opknappen omvat een kleine aanpassing waar onderhoud niet meer voldoet, om het gebruik van een product te verlengen (vervanging enkele onderdelen). Reviseren omvat grotere aanpassingen om een afgedankt product te verbeteren. Hergebruiken omvat het hergebruiken van onderdelen in een ander product.

Bron: MVI-criteria (2021b), RVO, (2020), NEN-ISO NTA 8195 (2020) & Platform CB'23 (2020a)

R-strategieën (R-ladder)

De R-strategieën (ook wel R-ladder genoemd) geven de mate van circulariteit aan:

1. Refuse en rethink (afwijzen en heroverwegen)
2. Reduce (verminderen)
3. Re-use (hergebruiken)
4. Repair, refurbish, remanufacture en repurpose (repareren, opknappen, reviseren en hergebruiken in andere functie)
5. Recycling
6. Recover (terugwinnen)

Hoe hoger een strategie op deze lijst (ladder) van circulariteitsstrategieën staat, hoe meer waarde wordt behouden/hoe minder waarde wordt verloren. Uiteindelijk zijn er meerdere (of alle) strategieën nodig om (multicyclisch) circulair te worden.

Bron: RVO & PBL, (2019)

Samengesteld materiaal

Een materiaal waarin meerdere materialen gecombineerd zijn, bijvoorbeeld een composiet. Recyclen van samengestelde materialen is vaak problematisch, aangezien de individuele grondstoffen moeilijk van elkaar kunnen worden gescheiden.

Samengesteld product

Een product waarin meerdere materialen verwerkt zijn.

Bron: NEN-ISO NTA 8195 (2020)

Social Return

Social return is een aanpak om meer werkgelegenheid te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Inkopers van overheden kunnen, bij het verstrekken van opdrachten, de opdrachtnemer stimuleren of verplichten om kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te betrekken bij de uitvoering van de opdracht.

Bron: PIANOo

2 SAMENVATTING ENKELE BELANGRIJKE BRONNEN

In de Handreiking monitoring en contractuele borging MVI zijn enkele belangrijke bronnen genoemd in bijlage C. Hieronder hebben we voor deze bronnen korte samenvattingen opgesteld, om inzicht te geven in de inhoud van de rapporten.

Handleiding Buyer Groups: Vaststellen van de potentiële duurzaamheidswinst

Deze handleiding voor opdrachtgevers (projectleiders, duurzaamheidscoördinatoren en inkopers) is door het RIVM (2020a) opgesteld. Het doel is om buyer groups te ondersteunen in het vaststellen van hun potentiële duurzaamheidswinst op het gebied van klimaat (vermeden CO₂-eq) en circulariteit (vermeden primaire grondstoffen). Hiervoor worden drie iteratieve stappen geïntroduceerd:

1. Vaststellen marktvisie en -strategie;
2. Verzamelen van gegevens;
3. Vaststellen potentiële duurzaamheidswinst.

De duurzaamheidswinst wordt gedefinieerd als de hoeveelheid ingekochte eenheden maal Winst per eenheid plus vermeden eenheden x marktreferentie. In bijlage 1 is een invultemplate beschikbaar.

Deze handleiding is op te vragen via mvi@rivm.nl.

MRA klimaatneutrale en circulaire inkoop

Deze handreiking is door Ecoreview (2020a) opgesteld voor opdrachtgevers, managers en bestuurders binnen MRA-overheden. De handreiking geeft handvatten om binnen het inkoopproces op een effectieve manier te kunnen sturen op MKI. De huidige organisatiestructuur van MRA-overheden en diens tekortkomingen voor MVI worden geanalyseerd. Op basis daarvan worden aanbevelingen gedaan voor bestuur, interne opdrachtgever, coördinator MVI/KCI, strategisch inkoopadviseur en contractmanager. Ook wordt ingegaan op de cyclus van organisatorische borging, die vijf stappen omvat:

1. Doelstellingen/ambities;
1. Beleid;
2. Projecten;
3. Resultaten;
4. Monitoring.

Het resultaat van monitoring is nieuwe input voor doelstellingen en ambities.

Circulair Inkopen bij Friese Overheden

De provincie Friesland gaat in dit ambitiedocument in op hun monitor voor circulaire economie. Hiervoor is een meetmethode ontwikkeld door Metabolic en Copper8 (2020), waarbij vooral met procesindicatoren wordt gewerkt om inzicht te creëren in de mate waarin circulaire principes meegenomen zijn bij inkooptrajecten.

In het document wordt onder andere ingegaan op de definitie van circulariteit, het invullen van de monitor en voorbeelden van procesindicatoren, effectindicatoren voor materiaal, effectindicatoren voor energie en indicatoren voor financiën. Ten slotte worden ook de resultaten van de eerste inventarisatie naar toepassing van circulair inkopen onder Friese overheden gepresenteerd.

Op weg naar klimaatneutraal en circulair inkopen

Deze analyse van Metabolic (2019) is vanuit het Leernetwerk Effectmonitoring opgezet. Het is een eerste aanzet voor een routekaart om tot een integrale effectmonitoring voor klimaatneutraal en circulair inkopen te komen. Het bevat een routekaart voor de korte (p. 75) en lange (p. 66) termijn. En een overzicht van de verschillende MVI instrumenten en tools die nu bestaan en worden ontwikkeld.

Metabolic doet ook een voorstel voor het opstellen van een indicatorenraamwerk. Dit raamwerk werken ze uit tot een basisset productindicatoren, milieu-effectindicatoren en circulariteitsindicatoren voor de productgroepen kantoormeubilair en catering op respectievelijk pagina 63 en 64 (Metabolic, 2019).

Inkopen met impact

Dit ambitiedocument Inkopen met Impact voor de Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2019), gaat in op de strategie om maatschappelijk verantwoord in te kopen. De Rijksoverheid wil hiermee een voorbeeldrol innemen, om te laten zien dat maatschappelijk verantwoord inkopen

(MVI) mogelijk is. Het document geeft aan waar kansen liggen binnen verschillende productgroepen (tabel 3.1, p. 24). En beschrijft het gebruik van een ambitieweb als hulpmiddel om ambities te concretiseren (figuur 3.2, p. 27).

Inkopen met de Milieukostenindicator

Deze handreiking van PIANOo (2019) geeft een stappenplan voor inkopers om in te kopen met de MKI (p. 18-37). De handreiking is gericht op de GWW en B&U sector (zoals wegen, bouwwerken en bouwproducten). Het beschrijft de algemene context en achtergrond van de MKI (p. 1-17).

Het stappenplan omvat zes stappen:

1. Organisatie voorbereiden;
2. Voorbereiden inkoopopdracht;
3. Publicatie van de aanbesteding;
4. Gunning;
5. Borging en realisatie;
6. Monitoring.

De focus ligt met name op het voorbereiden van de inkoopopdracht (p. 20-33).

Metten van circulariteit

Platform CB'23 (2020b) maakt in deze leidraad een aanzet voor een kernmeetmethode voor circulariteit in de bouw (GWW & B&U). De leidraad beschrijft zeven indicatoren om de circulariteit van een product of een bouwproject te bepalen:

1. Hoeveelheid gebruikt materiaal (input);
2. Hoeveelheid beschikbaar materiaal voor volgende cyclus (output);
3. Hoeveelheid verloren materiaal (output);
4. Invloed op milieukwaliteit: PEF milieu-impact-categorieën;
5. Hoeveelheid beschikbare waarde voor volgende cyclus (output);
6. Hoeveelheid initiële waarde (input);
7. Hoeveelheid verloren bestaande waarde (output).

Er moet nog een wegingsmethode worden ontwikkeld om de verschillende indicatoren tegen elkaar af te kunnen zetten.

CIRCULAIR INKOPEN in 8 stappen

Copper8 (2018) heeft een handreiking ontwikkeld voor inkopers en opdrachtgevers. Deze handreiking introduceert een werkwijze om circulair in te kopen. Deze werkwijze bestaat uit acht stappen:

1. Waarom en wat: doelstelling & visie bepalen;
2. Interne organisatie: intern draagvlak bepalen;
3. Vraagstelling: opdracht definiëren op basis van doestellingen en draagvlak;
4. Multidisciplinaire samenwerking: samenwerking met interne en externe stakeholders (functioneel uitvragen);

5. Aanbestedingsprocedure: correcte aanbestedingsprocedure, plus toestaan van samenwerkende marktpartijen en innovatie;
6. Meten en beoordelen: beoordelen van circulariteit voor gunning;
7. Borging: borgen van circulariteit na gunning;
8. Contractmanagement: onderhoud en evaluatie van samenwerking gedurende de concessieperiode. Copper8 beschrijft hoe de stappen vormgegeven kunnen worden en geeft voorbeelden uit de praktijk.

Voor de [B&U](#) en [GWW](#) zijn twee specifieke, hierop gebaseerde handreikingen gemaakt. Deze handreikingen zijn in opdracht van RVO en RWS gemaakt ten behoeve van het transitieteam Circulaire Bouweconomie.

Verkenning monitor MVI waterschappen

In deze analyse verkent het RIVM (2020b) hoe waterschappen MVI kunnen monitoren en meten. Er wordt gekeken naar inputmonitoring en effectmonitoring, waarbij de monitoringsmethode van "Het effect van maatschappelijk verantwoord inkopen" van het RIVM (2021) wordt toegepast.

De analyse beschrijft de ervaringen van waterschappen met MVI. Hier komt onder andere uit voort dat meer capaciteit bij met name de inkoopafdeling moet worden gecreëerd. Ook wordt geconcludeerd dat begeleiding vanuit de overheid van belang is om waterschappen te helpen bij het vertalen van ambities naar concrete en laagdrempelige eisen en criteria.

Handreiking Klimaatneutraal en Circulair Inkopen asfalt- en betonproducten

Deze handreiking van Ecoreview (Ecoreview, 2020b) vult de handreiking "MRA klimaatneutrale en circulaire inkoop" (Ecoreview, 2020a) aan. De handreiking gaat in op een uniforme aanpak van duurzaam inkopen door het gebruik van de MKI en gaat specifiek in op specifiek voor asfalt en beton, maar is ook geschikt voor andere productgroepen. De doelgroep zijn projectleiders, inkopers en contractmanagers binnen MRA-overheden.

Er wordt in deel B (p. 34) een stappenplan van zes stappen gegeven:

1. Voorbereiding organisatie
2. Voorbereiding inkoopopdracht
3. Publicatie aanbesteding
4. Gunning
5. Borging realisatie
6. Monitoring

Deel A (H3, p. 30) gaat uitgebreid in op randvoorwaarden voor een duurzame inkooppraktijk.

Handreiking Verduurzaming MIRT

Deze handreiking de Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2020a) geeft opdrachtgevers en projectmanagers aanknopingspunten en inhoudelijke handvatten om duurzaamheid in de opdracht van hun MIRT-project vorm te geven en winst te boeken op prioritaire thema's.

Waarborgen EMVI belofte – handreiking

In deze handreiking van kennisplatform CROW is specifiek opgesteld voor opdrachtgevers binnen de GWW, in het bijzonder provincies en gemeenten. De handreiking kan ook gebruikt worden door opdrachtnemers binnen de GWW.

Er wordt toegelicht hoe met naleving van EMVI-beloftes om kan worden gegaan in de voorbereidings-, aanbesteding- en uitvoeringsfase. De handreiking geeft daarnaast inzicht in de redenen dat EMVI-beloften niet tot hun recht komen. Op pagina 7 zijn de maatregelen kort samengevat per fase.

Het effect van maatschappelijk verantwoord inkopen Het RIVM (2021) presenteert in deze analyse een werkwijze voor beleidsmakers om de effecten van MVI te berekenen bij overheidsorganisaties. Ook wordt er kritisch gekeken naar de wijze waarop MVI momenteel toegepast wordt bij een steekproef van 132 verschillende aanbestedingen. Hiervoor wordt specifiek naar vijftien productgroepen gekeken.

De methode is met name gericht op een ruwe inschatting van het effect op MVI. Het behelst onder andere een steekproef van aanbestedingsteksten en interviews met inkopers en contractmanagers. Het doel hiervan is vaststellen waar MVI is ingezet en wat voor verschil dit heeft gemaakt bij de inkoop. De conclusies van deze steekproeven worden vervolgens geëxtrapoleerd voor gehele productgroepen.

Factsheets over effectmeting

Het RIVM heeft voor meerdere productgroepen MVI rekentools ontwikkeld voor inkopers. Met deze tools kan de vermeden CO₂ uitstoot en vermeden grondstoffenverbruik worden ingeschat.

De rekentools zijn beschikbaar voor verschillende productgroepen.

1. Bedrijfskleding [MVI Effectmeting Productgroep Bedrijfskleding](#)

Deze rekentool kan door inkopers en projectleiders gebruikt worden ter voorbereiding van een aanbesteding. Met deze tool kan het potentiële effect worden berekend van de aanschaf van bedrijfskleding met gerecycled of biologisch materialen in plaats van de gangbare materialen. Hierbij wordt gekeken naar de vermeden CO₂ uitstoot, vermeden grondstoffenverbruik, vermeden waterverbruik en vermeden landgebruik. Met name post-consumer gerecycled materiaal kan tot veel vermeden klimaatimpact en vermeden grondstoffenverbruik leiden.

De andere productgroepen zijn:

2. Energie: [MVI Effectmeting Cluster Energie](#)

3. Bouw: [MVI Effectmeting Productgroep Bouw](#)

4. ICT: [MVI Effectmeting Productgroep ICT](#)

5. Transport: [MVI Effectmeting Productgroep Transport](#)

6. Kantoormeubilair: [MVI Effectmeting Productgroep Kantoormeubilair](#)

De rekentools zijn ontwikkeld voor de initiatiefase. Ze geven inzicht in het potentiële effect van MVI en geven aan welke inkoopgegevens hiervoor benodigd zijn. De tools zijn nadrukkelijk niet bedoeld voor het evalueren/monitoren van MVI effect. Alle tools zijn beschikbaar via: [Handreikingen Milieuvriendelijk](#)

Overzicht rekentools

Het RIVM heeft een uitgebreid [Engelstalig overzicht gemaakt van rekentools](#), om te ondersteunen bij het kiezen van rekentools voor MVI.

3 LITERATUURLIJST

- Aanbestedingscafé**, 2021. <https://www.aanbestedingscafe.nl/wiki/circulair-aanbesteden/>. [Online]
Available at: <https://www.aanbestedingscafe.nl/wiki/circulair-aanbesteden/>
- CBS**, 2021. [Online]
Available at: <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-is-duurzaamheid->
- CE Delft**, 2019. *Monitoring circulair kantoormeubilair*, sl: sn
- CE Delft**, 2020. *CO2-beprijzing bij inkopen en aanbesteden door provincies. Met focus op catering, meubilair en textiel*, Delft: CE Delft.
- CE Delft**, 2020. *Effect meten van circulair inkopen bedrijfskleding*, sl: sn
- Copper8**, 2018. *Circulair inkopen in 8 stappen*, sl: Copper8.
- Ecoreview**, 2020a. *MRA Klimaatneutrale en Circulaire Inkoop*, sl: sn
- Ecoreview**, 2020b. *Handreiking Klimaatneutraal en Circulair Inkopen asfalt- en betonproducten*, sl: sn
- Ensie**, 2020. *Wat is de betekenis van Gunningscriteria?*. [Online]
Available at: <https://www.ensie.nl/betekenis/gunningscriteria?q=Gunningscriteria>
- Metabolic**, 2019. *Op weg naar klimaatneutraal en circulair inkopen*, sl: sn
- MVI-criteria**, 2021. *Een beter plan circulaire economie wordt hoger gewaardeerd - bij voldoende aanbod, Kantoormeubilair*. [Online]
Available at: <https://www.mvicriteria.nl/nl/webtool?criterion=2791#Een%20beter%20plan%20circulaire%20economie%20wordt%20hoger%20gewaardeerd/other///nl>
- MVI-criteria**, 2021. *Gebruik van een hoger percentage circulair materiaal voor textiel wordt hoger gewaardeerd, Kantoormeubilair*. [Online]
Available at: <https://www.mvicriteria.nl/nl/webtool?criterion=2782#Gebruik%20van%20een%20hoger%20percentage%20circulair%20materiaal%20voor%20textiel%20wordt%20hoger%20gewaardeerd/other///nl>
- MVI-criteria**, 2021. *MVI criteria*. [Online]
Available at: <http://www.mvicriteria.nl/>
- Nationale Milieudatabase**, 2021. *Begrippenlijst*. [Online]
Available at: <https://milieudatabase.nl/faq/begrippenlijst/>
- NEN-ISO**, 2013. 14031:2013 *Milieumanagement - Evaluatie van milieuprestaties - Leidraad*, sl: sn
- NEN-ISO**, 2017. 20400:2017 - *Maatschappelijk verantwoord inkopen – Richtlijn*, sl: sn
- NEN-ISO**, 2020. NTA 8195 *Circulair textiel - Eisen en categorieën*, sl: sn
- PBL**, 2019. *Achtergrondrapport bij Circulaire Economie in Kaart*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- PIANOO**, 2020. *Circulair inkopen toegelicht*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-duurzaam-inkopen/mvi-themas/circulair-inkopen/circulair>
- PIANOO**, 2020. *Inkopen met de Milieukostenindicator*, sl: sn
- PIANOO**, 2021. 2021. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/sectoren/gww>
- PIANOO**, 2021. *Circulair inkopen*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-duurzaam-inkopen/mvi-themas/circulair-inkopen>

- PIANOo**, 2021. *MVI-thema's*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-mvi-duurzaam-inkopen/mvi-thema-s>
- Platform CB'23**, 2020. *Lexicon Circulaire Bouw*, sl: sn
- Platform CB'23**, 2020. *Meten van circulariteit*, sl: sn
- Rijksoverheid**, 2018. *Transitie-agenda Circulaire Economie: Circulaire Bouweconomie*, sl: sn
- Rijksoverheid**, 2018. *Transitie-agenda Circulaire Economie: Biomassa & Voedsel*, sl: sn
- Rijksoverheid**, 2021. *Opdrachtgeven met ambitie, inkopen met impact Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025*, sl: sn
- RIVM**, 2018. *Het effect van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen*, sl: sn
- RIVM**, 2019. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17074/rekentool-milieueffecten-ict>
- RIVM**, 2019. *Rekentool milieueffecten Bedrijfskleding*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17072/rekentool-milieueffecten-bedrijfskleding>
- RIVM**, 2019. *Rekentool milieueffecten Energie*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17071/rekentool-milieueffecten-energie>
- RIVM**, 2019. *Rekentool milieueffecten Transport*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17075/rekentool-milieueffecten-transport>
- RIVM**, 2019. *Rekentool milieueffecten Transport*. [Online]
Available at: <https://www.pianoo.nl/nl/document/17075/rekentool-milieueffecten-transport>
- RIVM**, 2020. *Handleiding Buyer Groups: Vastellen van de potentiële duurzaamheidswinst*, sl: sn
- RIVM**, 2020. *Verkenning monitor MVI waterschappen - Op weg naar sturen met het MVI-effect*, sl: sn
- RVO**, 2020. *R-ladder meet circulariteit*. [Online]
Available at: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/circulaire-economie/r-ladder>
- RVO**, 2021. *Algemene begrippen gebouwen*. [Online]
Available at: [https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/wetten-en-regels/algemene-begrippen#:~:text=Het%20begrip%20'klimaatneutraal'%20wordt%20vooral,boomaanplant\)%20van%20CO2%20Duitstoot.](https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/wetten-en-regels/algemene-begrippen#:~:text=Het%20begrip%20'klimaatneutraal'%20wordt%20vooral,boomaanplant)%20van%20CO2%20Duitstoot.)
- Sustainalize**, 2019. *Verkenning Effectmeting Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)*, sl: sn
- Wegwijzer Circulair inkopen**, 2020. *Opstellen criteria voor circulariteit*. [Online]
Available at: <https://wegwijzer.gdci.nl/nl/topics/inkoopproces/opstellen-criteria-voor-circulariteit/#accordion-item-title-1>